

УДК 342.9 (477)

А. В. Сагун
здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

**ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
ЯК ОБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ**

За роки незалежності в Україні здійснюється поступова гуманізація діяльності судових органів. За цей час було здійснено низку важливих заходів, спрямованих на удосконалення всіх без винятку напрямків судової діяльності з урахуванням міжнародних та європейських вимог та стандартів. Сказане безпосередньо стосується і адміністративних судів України, завданням яких є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій. Проте в діяльності адміністративних судів має місце низка недоліків, які негативно впливають на рівень довіри до них із боку громадськості. Незважаючи на нормативне закріплення численних вимог щодо додержання законності працівниками судової влади, реальний стан у цій сфері викликає занепокоєння як у керівництва держави, так і у пересічних громадян, про що свідчить велика кількість скарг на їх діяльність. Недоліки, що мають місце у діяльності органів прокуратури, в першу чергу, обумовлені відсутністю ефективної системи видів, способів, форм та методів забезпечення законності в діяльності адміністративних судів України.

Таким чином, приведення діяльності адміністративних судів України у відповідність із вимогами міжнародних та європейських стандартів, забезпечення безумовного дотримання прав людини і громадянина в діяльності адміністративних судів, їх стабільного функціонування, з одного боку, та відсутність відповідних наукових досліджень з цієї проблематики – з іншого, обумовлюють актуальність і важливість комплексного дослідження забезпечення законності в діяльності адміністративних судів України.

Коли мова йде про судову систему України як об'єкт забезпечення законності, то слід розуміти різницю статусів осіб, що належать до цієї системи. І одразу до головного: статуси осіб, що реалізують та забезпечують реалізацію судової влади в Україні, відрізняються – судді та працівники судової системи. Ця проблема є вкрай актуальною в умовах оновлення законодавства у сфері державної служби, здійснення реформи судової системи України, активізації боротьби з корупцією. Адже різниця статусів є вкрай важливою про розгляді

особливостей та видів діяльності адміністративних судів, як об'єкта забезпечення законності для визначення форм, методів, суб'єктів здійснення відповідної діяльності.

За основу написання статті взято праці таких науковців, як А.П. Альохін, Н.М. Неумивайченко, Ю.М. Козлов, Ю.М. Старілов та інших.

Метою статті є визначення статусу осіб, що забезпечують реалізацію судової влади в Україні. Задля досягнення цієї мети доцільним вбачається визначення статусу осіб, що реалізують судову владу, забезпечують реалізацію судової влади, встановлення різниці статусів «працівник» та «державний службовець» судової системи, внесення пропозицій щодо зміни в законодавстві України щодо статусу службовців судової системи України.

Виходячи з ряду положень законодавства про судоустрій і статус суддів України, в рамках судової системи розрізняються судді та працівники. Наприклад, підп. 1 ч. 5 ст. 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] містить саме такі поняття (зокрема, «судді» та «працівники» суду). Водночас дане припущення не можна вважати в цілому справедливим, якщо проаналізувати інші статті вказаного закону, норми Конституції України та інших законів України щодо судоустрою і статусу суддів в Україні.

Так, відповідно підп. 4 ч. 2 ст. 61 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1]: «народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, судді, прокурори, працівники правоохоронних органів, військовослужбовці, працівники апаратів судів, інші державні службовці». Як бачимо, працівники апаратів судів названі державними службовцями. Аналогічне відмічаємо у ст. 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1], де визначено, що організаційне забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України здійснює секретаріат, працівники якого є державними службовцями.

І одразу пояснимо, що статус «працівник» та статус «державний службовець» – різні статуси, що їх може набути особа. В першому випадку йдеться про реалізацію права на працю шляхом укладення трудового договору (контракту) і набуття особою статусу, що регулюється нормами трудового права. Коли ми ведемо мову про державних

службовців, то підстави вступу на службу, право, що його реалізує особа, та регулювання прав, обов'язків службовців відрізняються. І якщо до прийняття Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2] були підстави стверджувати про трудову правову природу правовідносин державної служби, що правовідносини, що виникають на державній службі – це різновид трудових правовідносин із пропозицією визнати найманий характер праці державних службовців [3, с. 57–58], то на сьогодні дане питання остаточно вирішене. Статус державних службовців регулюється нормами адміністративного права, чим виконується вимога розмежування приватноправового і публічно-правового регулювання, визнається адміністративно-правова юридична природа відносин державної служби, про яку неодноразово зазначалося науковцями [4, с. 107; 5, с. 70–81].

Від так слід уникати підміни понять. Натомість у ряді статей Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] йдеться про працівників судової системи. Наприклад, у ч. 5 ст. 131 вказаного Закону включене положення, що Рада суддів України «визначає за поданням Голови Державної судової адміністрації України граничну чисельність працівників Державної судової адміністрації України, у тому числі її територіальних управлінь, у межах видатків на утримання Державної судової адміністрації України».

Аналіз ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] «Матеріальне, побутове забезпечення та соціальний захист працівників судової системи» дозволяє встановити, що відповідне поняття в контексті даної статті об'єднує «працівників апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України». При цьому надалі конструкція статті у вигляді «Розмір заробітної плати працівників апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, їхнє побутове забезпечення і рівень соціального захисту визначаються законом і не можуть бути меншими, ніж у відповідних категорій державних службовців органів законодавчої та виконавчої влади», містить прирівняння до державних службовців. Звідси можна припустити, що працівники судової системи не є державними службовцями, якщо не аналізувати всього закону в цілому.

А такий аналіз виявляє ряд вказівок на приналежність вищевказаних «працівників судової системи» до числа державних службовців. Наприклад, згідно з підп. 4 ч. 4 ст. 150 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] Голова Державної су-

дової адміністрації України «призначає на посади та звільняє з посад працівників Державної судової адміністрації України; призначає за поданням голів відповідних судів керівників апаратів апеляційних судів, вищих спеціалізованих судів, Верховного Суду України, їх заступників та звільняє їх із посад у порядку, визначеному законодавством про державну службу». Як бачимо, всі перераховані працівники визначені державними службовцями, якщо під тим розуміти вказівку про розповсюдження на них законодавства про державну службу.

Аналогічний висновок робимо з аналізу підп. 8 ч. 4 ст. 150 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1], де визначено, що Голова Державної судової адміністрації України «встановлює посадові оклади працівників Державної судової адміністрації України, присвоєне їм ранги державного службовця...».

Згідно з ч. 1 ст. 152 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] організаційне забезпечення роботи суду здійснює його апарат, який очолює керівник апарату. У ч. 6 цієї ж статті чітко визначено, що правовий статус працівників апарату суду визначається Законом України «Про державну службу».

Після проведеного аналізу і порівняння законодавчим постає ряд питань: навіщо державних службовців прирівнювати до працівників, коли це два різні спеціальні статуси, що їх набуття певною особою характеризує набуття нею різного комплексу прав, обов'язків тощо. І що важливо для даного дослідження: навіщо вносити плутанину щодо форм, методів, суб'єктів забезпечення законності в діяльності державних службовців, що служать в органах судової системи України.

У цьому контексті зауважимо, що аналіз положень Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2] не дозволяє стверджувати про пряме віднесення перерахованих категорій працівників (апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України) до державних службовців.

Суддів прямо виключено зі сфери дії закону (п. 12 ч. 3). Щодо перерахованих службовців, то у ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2] чітко визначено тих державних службовців, на яких поширюється його дія (ч. 2). Перерахованих службовців судової системи України серед них не зазначено. Водночас згідно з п. 7, 8 ч. 2 ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2] перелік не є вичерпним (до числа державних службовців відносяться державні службовці державних органів, особливості проходження державної служби в яких визначені ст. 91 цього Закону та інших державних органів).

Щодо змісту ст. 91 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2], то серед визначених особливостей проходження державної служби в окремих державних органах наявні служби керівників апаратів (секретаріатів) Конституційного Суду України, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Вищевикладене означає, що питання статусу інших службовців судової системи, окрім особливостей, встановлених у ст. 91 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2], питання вирішується на підставі аналізу інших законів, окрім зазначеного.

І от тут ми повертаємося до невизначеності в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [1] щодо питання співвідношення статусів «працівник» та «державний службовець». Як бачимо, цю неточність слід вирішити шляхом чіткого закріплення статусу державного службовця за службовцями апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України. При цьому, звичайно, враховуючи, що працівники навчальних закладів, заснованих державними органами, а також працівники державних органів, які виконують функції з обслуговування, не є державними службовцями (п. 14, 15 ч. 3 ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [2]).

Література

1. Верховна Рада України, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

2. Верховна Рада України; Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

3. Неумивайченко Н.М. До питання про трудові відносини державних службовців / Н.М. Неумивайченко // Проблеми законності. Вип. 51. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2001. – С. 56–63.

4. Алексин А.П. Административное право Российской Федерации : учебник / А.П. Алексин, Ю.М. Козлов. – М.: ТЕИС, 1994. – Ч. 1 : Сущность и основные институты административного права. – 280 с.

5. Стариков Ю.Н. Службное право: учебник / Ю.Н. Стариков. – М.: БЕК, 1996. – 698 с.

Анотація

Сагун А. В. Правовий статус суб'єктів судової системи України як об'єкта забезпечення законності. – Стаття.

У статті проаналізовано проблему розмежування правових статусів суб'єктів судової системи України з позиції застосування щодо них форм та методів забезпечення законності службової діяльності.

Ключові слова: забезпечення законності, суди, статус, судова система, державний службовець.

Аннотация

Сагун А. В. Правовой статус субъектов судебной системы Украины как объекта обеспечения законности. – Статья.

В статье проанализирована проблема разграничения правовых статусов субъектов судебной системы Украины с позиции применения в отношении них форм и методов обеспечения законности служебной деятельности.

Ключевые слова: обеспечение законности, суды, статус, судебная система, государственный служащий.

Summary

Sagun A. V. The legal status of judicial system of Ukraine as an object of providing legitimacy. – Article.

In the article problem of delimitation of legal status of judicial system of Ukraine positions on their application forms and methods to ensure legality of performance.

Key words: ensuring rule of law, courts, status, judiciary, civil servant.